

Protokol o biologickej bezpečnosti – áno či nie?

Mnohé krajiny v rámci svojej jurisdikcie už právne upravili postupy, ktoré zaručujú bezpečnosť pri narábaní s geneticky modifikovanými organizmami alebo ich produktmi, pri ich využívaní, alebo vypúšťaní do prostredia. Tieto preventívne postupy sa všeobecne nazývajú biologickou bezpečnosťou. V súčasnosti však neexistuje nijaký nástroj medzinárodného práva, ktorý by sa zaoberal cezhraničným prenosom geneticky modifikovaných organizmov. Túto medzeru by mal vyplniť *Protokol o biologickej bezpečnosti* (Biosafety Protocol).

V dňoch 22.–23. februára 1999 sa v kolumbijskej Cartagene konalo **I. mimoriadne zasadnutie Konferencie zmluvných strán Dohovoru o biologickej diverzite**, na ktorom sa podľa očakávaní mal Protokol o biologickej bezpečnosti prijať a ustanoviť proces jeho uvedenia do praxe. Zasadnutiu Konferencie predchádzalo 6. zasadnutie Otvorenej ad hoc pracovnej skupiny pre biologickú bezpečnosť. Kľúčovým mandátom tohto orgánu bolo zabezpečiť medzivládne vyjednávanie o texte Protokolu a predloženie dohodnutého znenia Konferencii na schválenie. Napriek tomu, že takmer všetci prišli do Cartageny s veľkými očakávaniami, málokto odchádzal z Kolumbie spokojný. Protokol nebol prijatý a zasadnutie Konferencie bolo prerušené.

Príprava Protokolu sa začala v súlade s článkom 19, odstavcami 3 a 4 a článkom 8 (g) a 17 Dohovoru, ako aj na základe rozhodnutia II/5 Konferencie zmluvných strán Dohovoru. Cieľom bolo sformulovať Protokol o biologickej bezpečnosti s osobitným zameraním na cezhra-

ničný úmyselný alebo neúmyselný pohyb živých modifikovaných organizmov (LMO – Living Modified Organism), ktoré sú výsledkami moderných biotechnológií a môžu mať nepriaznivý vplyv na ochranu a trvalo udržateľné využívanie biologickej diverzity.

LMOs – pre potreby Protokolu nazývané aj geneticky modifikované organizmy (GMOs) – sú organizmy obsahujúce taký genetický materiál, ktorý bol cielene modifikovaný modernými biotechnológiami. V súčasnosti nie sú dostatočne známe ich dôsledky na biodiverzitu alebo na ľudské zdravie, ale doterajší výskum potvrdzuje, že predstavujú potenciálne riziko pre oboje. V priebehu procesu vyjednávania bola snaha, najmä zo strany rozvojových krajín, presadiť, aby sa posudzoval aj možný vplyv rozširovania GMOs alebo ich produktov na sociálno-ekonomické pomery importujúcej krajiny. Protokol by mal vychádzať z princípu prevencie a upraviť postupy na vydávanie povolení pre import (tranzit) LMOs na základe včasného informovania (AIA – Advance Informed Agreement).

Z vyjadrení predstaviteľov hlavných záujmových skupín vyplýva, že existuje všeobecná politická vôľa prijať Protokol o biologickej bezpečnosti. Avšak na druhej strane existujú rozdielne názory na jeho podstatu. Líšia sa podľa cieľov a programov jednotlivých vlád. Mnohé rozvojové krajiny sa snažili, aby Protokol zaručil zodpovedajúcu úroveň bezpečnosti a obsahoval aj systém zodpovednosti a náhrad za škody, ktoré by boli dôsledkom cezhraničného prenosu geneticky

modifikovaných organizmov. Rovnako mali záujem na zabezpečení budovania domácich kapacít v oblasti biotechnológií a biologickej bezpečnosti, a tak sa vyhli novej závislosti od rozvinutých krajín. Jedným z najdiskutabilnejších bol rozsah Protokolu. Rozvojové krajiny trvali na tom, aby do AIA boli zaradené nielen GMOs, ale aj komodity a produkty z nich vyrábané. Európska únia s týmto prístupom v zásade súhlasila s podmienkou určitej flexibility v postupoch AIA, naproti tomu skupina najväčších exportérov poľnohospodárskych produktov (Kanada, Argentína, Uruguaj, Chile a Austrália) združených v tzv. Miami group s podporou USA, ktoré dosiaľ Dohovor o biologickej diverzite neratifikovali, argumentovali, že takýto rozsah Protokolu by výrazne narušil, resp. spomalil medzinárodný obchod. Ich obavy okrem iného vychádzali z predpokladu, že takýto režim by zároveň umožnil uplatňovať mimotarifné bariéry v obchode nad vymedzený okruh dohôd v rámci Svetovej obchodnej organizácie (WTO).

Miamská skupina neprijala ani kompromisný návrh na zhodu o zúžení rozsahu Protokolu za predpokladu, že Protokol bude explicitne vyjadrovať, že štáty, ktoré sa stanú jeho zmluvnými stranami, budú mať možnosť v rámci domácej legislatívy upraviť zoznam položiek vyžadujúcich AIA nad rámec Protokolu. Menej spornou otázkou bolo zachovanie práva exportéra na dôvernú informáciu poskytnutých pre potreby vydania AIA. Podobným problémom bolo označovanie produktov (labeling) vyrobených na báze GMOs, a tým informovanie spotrebiteľa o ich povahe. Označovanie výrobkov presadzovali najmä zúčastnené mimovládne organizácie s odôvodnením, že verejnosť má právo byť informovaná a podľa toho sa rozhodovať.

V súčasnosti prebiehajú neformálne diskusie medzi rôznymi názorovými skupinami a zároveň sa hľadá nový termín pokračovania rokovania Konferencie. V súlade s rozhodnutím mimoriadneho zasadnutia v Cartagene by sa tak malo stať ešte pred piatym riadnym zasadnutím Konferencie zmluvných strán Dohovoru o biodiverzite

v Keni v máji 2000. Pokiaľ sa však názory na text Protokolu nezblížia natoľko, že ho bude možné prijať, je riskantné zvolávať zasadnutie Konferencie, vzhľadom na možný neúspech celého procesu.

Protokol, ktorý je prvým vážnym dokumentom v rámci Dohovoru o biologickej diverzite, predstavuje kľúčový test odhodlania vlád napl-

niť jeho ciele, ako aj kapitolu 16 Agendy 21, ktorá sa zaoberá "environmentálne vhodným manažmentom biotechnológie". Podľa nej by sa mala bezpečnosť rozvoja biotechnológie i jej aplikácie, výmeny a transferu zaručiť medzinárodnou dohodou.

Zuzana Guziová

Ekologické dni 1999

Slovenská ekologická spoločnosť (SEKOS) pri Slovenskej akadémii vied zorganizovala v dňoch 18. a 19. marca v Nitre v poradí druhé ekologické dni na tému **Ekologické vedy na prahu 21. storočia**. Už samotný názov podujatia naznačil tematickú i obsahovú stránku referátov, zameraných na analýzu súčasného i perspektívu budúceho vývoja ekológie na Slovensku na prahu nového tisícročia.

Úvod bohatého programu podujatia bol venovaný spomienke na život a prácu významného geo-

botanika, krajinného ekológa, botanika, pedológa, ochrancu prírody, ale aj vysokoškolského pedagóga, doc. RNDr. Antona Jurka, DrSc., ktorý by sa bol tohto roku dožil 75 rokov.

Odborná časť seminára prebiehala v štyroch prednáškových blokoch, na ktorých odznelo viac ako dvadsať referátov z oblasti *produkčnej ekológie, ekológie krajiny, ekológie spoločenstiev, populačnej ekológie, environmentálnej ekológie, ekofyziológie* i ďalších parciálnych ekologických disciplín. Účastníci z radov vý-

znamných ekologov, ale aj doktorandi a vysokoškolskí študenti mali možnosť zhodnotiť dosiahnuté výsledky v teoreticko-metodologickej i prakticko-aplikačnej oblasti ekologického výskumu.

Hlavným cieľom a úlohou tohto vedeckého podujatia bolo vyvolať tvorivú diskusiu k prezentovaným teoretickým i praktickým poznatkom, a tým prispieť k výmene skúseností získaných v oblasti ekológie a súčasne vyšpecifikovať postavenie, úlohy a ciele tejto vednej disciplíny v budúcnosti.

Súčasnou pracovnej časti seminára bolo valné zhromaždenie SEKOS-u, na ktorom sa zhodnotila činnosť hlavného výboru, spoločnosti ako celku i jednotlivých sekcií za uplynulé dvojročné obdobie. Program obsahoval okrem iného voľbu členov výboru, vyhlásenie čestných členov SEKOS-u, ako aj ocenenie tých členov spoločnosti, ktorí sa dožili významného životného jubilea.

Ekologické dni majú ambíciu stať sa podujatím, ktoré bude kontinuálne nadväzovať na výsledky a skúsenosti z predchádzajúcich ročníkov, a naďalej sa tu v dvojročných intervaloch budú stretávať nielen členovia Slovenskej ekologickej spoločnosti, ale všetci ekológovia, ktorých výsledky práce sú zárukou odborného charakteru tohto podujatia aj v budúcnosti.

Milena Moyzeová

